

О ВЕШТИНИ ПИСАЊА

Иво Андрић током свог стваралачког живота постоја-
но је размишљао и писао о односу између стварности
и уметности, о задацима и дометима књижевности, о по-
себној улози језика у очувању културе, о важности речи у
комуникацијском ходу од писца до читаоца, о стилу, фор-
ми, композицији и структури књижевних дела. Посебно
наглашавајући феномен приче, причања и приповедања,
Андрић је експлицитно формулисао начела сопствене
поетике. Али, многи записи могу се читати и као добро-
намерни, рилкеовски интонирани уметнички савети или
сугестије о вештини писања и за младе и за мање младе
писце, за оне који су тек на почетку списатељског пута као
и за већ уведене књижевне делатнике.

Овај избор започињемо „Разговором са Гојом“, једним
од најексплицитнијих Андрићевих разматрања о природи
уметности и судбини уметничког стварања, о чему ће пи-
сац говорити и у тзв. сокобањском дневнику, те у беседи
„О причи и причању“ као и у појединим есејима, краћим
текстовима, фрагментима, поетичким минијатурама.

Поред разматрања природе уметничког чина и вешти-
не приповедања, Андрић непрекидно истиче значај језика
и речи у књижевном стварању. Посвећено се бавећи ре-
чима и језиком целог живота, сматрајући их самим живо-
том, Андрић указује на важност везе писца и живог говора

људи, на креативни задатак и моћ уметника да језиком саопшти уметничку истину о животу. Пишући о уметности, Андрић најчешће говори о свом раду, мање излажући начела, а више сведочећи о сопственим путевима стварања.

У овом издању, изабрали смо оне есеје и фрагменте који најречитије говоре о Андрићевим књижевно-поетичким схватањима и први пут их у овоме облику пружамо читаоцима на увид.

Премијерно у овом издању доносимо и одабране Андрићеве маргиналије - коментаре, поетичке прибелешке, списатељске савете и записе, исписане руком, најчешће графитном оловком, на белинама неких од књига из његове личне библиотеке, који су по тону, духу и атмосфери сродни његовим објављеним поетичким забелешкама. Ти су записи фрагментарни, Андрићеве интервенције јављају се често само у виду каквог знака, издвајања појединих речи, реченица или пасуса које писац непоткупљиво коментарише, процењујући стил, језик, синтаксу, поступак, форму књижевних дела које чита.

Сматрали смо да је посебно важно да након сваког текста у виду напомена укратко дамо не само књижевни, већ и историјски контекст.

Где год да читалац отвори књигу, наићи ће на бисере Андрићеве књижевно-поетичке галаксије. Писац је и велики учитељ живота и књижевни гуру који је у својим тефтерима сакупио тајне уметничког стварања. А он те мудрости уме да подели са својим читаоцима. Зато, нека књига *О писању* буде посебан лексикон великих списатељских одговора на загонетке уметничког стварања, савета и предлога како стићи до светог грала књижевности. Изнад ове књиге, да цитирамо Андрића, могло би да стоји:

„Уђите и разгледајте!“ Сигурни смо да ће читалац наћи велико задовољство у бескрајним лавиринтима Андрићеве „александријске библиотеке“.

Жанета Ђукић Перишић

I

УМЕТНОСТ И СТВАРНОСТ

РАЗГОВОР СА ГОЈОМ

*Т*ојло и мирно ѿојодне сјуишћало је ѿрве сенке на друм. Делило ме двадесетѿак километѿара од Бордоа. Пролазећи кроз Croix des Huins уледао сам десно од друма велике сћубове сћанице за дежичну шелеѿрафију. Куле од метѿалне ѿаучине, фине као чийка и тѿврде као ѿрадови.

Воzeћи даље, мислио сам неѿрестѿано на сличносћ из-међу вишћих и ѿрестѿарелих кѿиѿеграла и ових челичних ѿорњева дежичне шелеѿрафије. И они имају своје сћалне службенике који их оѿслужују као свешћеници храмове. И у њиме ѿоре, ноћу, целом дужином (збоѿ авиона који леће у шћами), црвене или зелене ламѿе које личе на свеће и кандила у црквама. Наравно да је код оних шелеѿрафских кула све на рационалној основи и све служи јасно одређеној ѿрактѿичној сврси, док су црквени ѿорњеви данас само луксуз и симбол. Али, зар и они нису некад ѿосћали из ѿоѿреде и били ѿрађени на рационалној основи? Само се шћа рационална основа ѿомакла, а сврха несћала, заборављена.

Та аналоѿија ме сћално ѿрашћила и од ње се у мојим мислима необично јасно и убедљиво везивало оно шћо ми називамо близу са оним шћо зовемо далеко, „моћућно“ са „немоћућним“. Носећи у очима слику шћих модерних цркава, у којима се свакоѿа ѿренушћка дешава чудо, чинило ми се да и моја мисао и моја уобразилѿа лакше и држе ѿрелазе и оживљавају ѿрошла времена и ѿомрле ѿуде.

Велике и још несавршене кѿиѿеграле нашеѿа времена које сам ѿосле ѿодне ѿледао у Croix des Huins биле су ѿред-

међи њој размишљања још пређ вече, кад сам луђајући њо великој винарској вароши сео уморан пређ једну кафану у пређрађу. Таква пређрађа њосћоје у свим градовима свеђа. Ту је канализација још рудиментарна, асфалт редак, а улице носе имена локалних њесника или лекара филантрођа, њознађих само у ађару ње ођиђине. У њим кварђовима кођи настђају, где још ниђиђа није уђврђено ни сћално, где ниђиђа не заусђавља и не дуни мисао, њу је за сћранца најлеђше месћо за одмор и размишљање.

Недалеко од кафане, на једној уђрини, њоред грађе одбачене са њоследњих грађевина, њодигу циркуску шађру. Чују се ударци чекиђа, радничка вика и, с времена на време, њромукло шћекђање хиђене или неке друђе живођиње иза решеђака менажерђе.

Ове мале кафанице њо пређрађима, у кођима нема никођ нарочиђођ њокуђсћива ни уреса, једнаке су мађе-више свуда и не међају се са временом и модом. Сћолови, клуђе, флаше са широким њрлиђем и чаше од њрубођ муђнођ сћакла, ѡзда са засуканим рукавима и модром кецељом, све је њо одувек и свуда ѡако, у све су њо ѡдедали мнођи и мнођи нарашђаји ѡсћију. На њом декору мођу се увек изазвађи људи и ношђе и обичаји из разних времена, а да нимало не одударају од њеђа, и без анахронизма кођи би кварђили илузују и чинили сцену неверовађном.

– Да, господине – рекао је неко њоред мене, њођврђујући мође мисли као да сам их ѡласно казао.

То је изђоворио дубоким храђавим ѡласом сћари ѡсћодин у ѡамнозеленој каданици необичнођ крођа. На ѡлави је имао црни шешир исћод којеђ се назирала ѡосве седа и ређка коса и сиђале ѡреморене али живе очи. – Према мени је седео Don Francisco Goya у Lucientes, дивши ѡрви живођисац шћанскођ двора, а од 1819. ѡођине сћановник ове вароши.

Tantalo.

– Да, господине...

И ми смо настјавили разговор, који је у ствари био Гојин монолој о себи, о уметности, о оишћим стварима људске судбине.

Ако вам се овај монолој и учини на њрви ђоїлед изломљен и нејовезан, знајїе да се држи унутарњом везом којом ђа везује Гојин живої и њеїово сликарско дело. –

– Да, господине, просте и убоге средине су позорнице за чуда и велике ствари. Храмови и палате у свој својој величини и лепоти у ствари су само догоревање и доцвтавање онога што је никло или плануло у простоти и сиротињи. У простоти је клица будућности, а у лепоти и сјају непреварљив знак опадања и смрти. Али, људима су подједнако потребни и сјај и једноставност. То су два лица живота. Немогућно је сагледати их оба у исти мах, него се увек гледајући једно мора изгубити друго из вида. И коме је било дано да види обоје, тешко му је, гледајући једно, заборавити друго.

Ја, лично, био сам срцем увек на страни једноставности, на страни слободног, дубоког живота оскудног сјајем и облицима. Ма шта говорили људи и ма шта да сам мислио и говорио и ја сђм једно време, у бујности млађих година, то је тако. Такав сам ја, и такав је Арагон из којег сам поникао.

Док он ђовори, мени ђоїлед ђаде на сїо на коме је лежала, као нешїо одвојено и живо за себе, њеїова десна рука. Сїрашина рука, као неки чаробни корен-амајлија, чворновїшја, сива, снажна а сува као ђусїињска хумка. Та рука живи, али невидљивим живоїћом камена. У њој нема крви ни сока, неїо је ђо нека друїа маїтерија чије су нам особине неїознаїе. То није рука за руковање ни за миловање, ни

за узимање ни за давање. Гледајући је, човек се са сѝрахом ииѝа зар ѝо може иостѝаиѝи од људске руке?

Задуго нисам могао да оѝирѝнем иоѝлед са ѝе руке која је за време целоѝ разѝовора сѝајала неиѝомично на сѝолу, као неки видљив доказ за истѝиниѝоѝт оноѝа шѝо је сѝарац ѝоворио својим муклим ѝласом из ѝруди, који се само на махове иео у ѝрло, као иламен који се не да ириѝушиѝи ни сакриѝи.

И ѝако је ѝоворио све даље, о уметноѝи, о људима, о себи, ирелазеѝи с иредмеѝа на иредмеѝ лако и иростѝо, иосле краћеѝ љуѝања које нисам ирекидао друкчије сем немим ииѝањем очију, сѝреѝеѝи неиресѝано да сѝарац не ишчили и несѝане наѝо и људљиво, као шѝо несѝају иривѝења.

– Видите, уметник то је „сумњиво лице“, маскиран човек у сумраку, путник са лажним пасошем. Лице под маском је дивно, његов ранг је много виши него што у пасошу пише, али шта то мари? Људи не воле ту неизвесност ни ту закукуљеност, и зато га зову сумњивим и дволичним. А сумња, кад се једном роди, не познаје граница. Све и кад би уметник могао некако да објави свету своју праву личност и своје позвање, ко би му веровао да је то његова последња реч? И кад би показао свој прави пасош, ко би веровао да нема у џепу сакривен неки треѝи? И кад би скинуо маску, у жељи да се искрено насмеје и право погледа, било би још и тада људи који би га молили да буде потупно искрен и поверљив, и да збаци и ту последњу маску која толико личи на људско лице. Уметникова судбина је да у животу пада из једне неискрености у другу и да везује противречност за противречност. И они мирни и среѝни код којих се то најмање види и осећа, и они се у себи

САДРЖАЈ

О вештини писања (Жанета Ђукић Перишић)	5
---	---

I

Умειносѝ и сѝварносѝ

Разговор са Гојом	11
[Из сокобањског дневника]	41
О причи и причању	48

II

Саветѝ и исцима

Белешке за писца	57
Нешто о стилу и језику	72
[Писати често значи живети у пустињи]	91
Белешка о речима	93
[Из Знакова њоред љуѝа: За писца]	97
<i>Знакови њоред љуѝа:</i>	
Вечити календар матерњег језика	215
[Из Свезака]	225
[Маргиналије]	241

Извори	257
Илустрације и фотографије	259